Ч. 46 (12.412). Львів, субота 1. березня 1930. Pocztowa opłata zapłacona ryczałtem. Рік LI.

ДІЛО

ВИХОДИТЬ ЩОДНЯ РАНО

РЕДАКЦІЯ І АДМІНІСТРАЦІЯ: Львів, Ринок ч. 10, II. пов.
Конто почт. щадн. 143.322.
Адреса для телеграм: „Діло“, Львів.
Головний Редактор приймає від 11—12 год. передполуднем.
Рукописів не звертається.

ПЕРЕДПЛАТА В КРАЮ:
Місячно 5·00 зол.
Чвертьрічно 15·00 „
Піврічно 27·50 „
Річно 50·00 „
ЗА ГРАНИЦЕЮ: В Америці 1 долар, Франції, Голяндії, Бельгії 20 фр. фр., Італії 7·50 зол., Німеччині 7·50 зол., Швайцарії 5 шв. фр., Чехословаччині 30 ч. к., Румунії 150 лей, Болгарії 7·50 зол., Австрії 7·50 зол.— Зміна адреси 1 зол.

Телеф. Редакції: 29-41.
„ Друкарні: 29-26.
В СПРАВІ ОГОЛОШЕНЬ ЗВЕРТАТИСЯ ДО АДМІНІСТРАЦІЇ.
ЦІНА ОДНОГО ПРИМІРНИКА 25 сот.

З подій і поголосок.

(Від нашого кореспондента.)

Варшава, 26. лютого 1930.

Державний бюджет перестав покищо цікавити публичну опінію. Правда, ніколи він її особливо не цікавив, а лише збентежив її трохи факт переступлення вгору межі 3-ох міліярдів. Як це сталося — ні бюджетова комісія ні сойм не знають: так вийшло з механічного перемелювання усіх по черзі поодиноких позицій бюджету, коли не було фізично часу призадумуватися над подрібними поважними операціями на ньому. У генеральній дебаті при другому читанні цілий ряд промовців погодився, що бюджет не відповідає нинішньому господарському положенню Польщі, що замісць знизити його — підвищено, що цифра прибутків в 3 міліярди 58 міліонів 438.568 зол. є нереальна, бо фікцією є рахувати на дохід з безпосередніх податків у сумі одного міліярда 950 міліонів з., що платничі можности населення не стоять у жадній пропорції до преліміновани поверх девятьсот міліон в золотих на одну армію, не рахуючи цивільної бюрократії, поліції, КОП-а і всіх інших виключно консумційних позицій, що прецінь державний бюджет виносить фактично не три міліярди, а чісім (брутто), що при ухвалюванні скарбового закону не слід забувати на перетяження населення бюджетами самоуправних установ — про все це була отверто мова, при чому одні говорили, а другі не перечучи мовчали, а всеж таки остаточно цей штудерний еляборат ухвалено й відіслано до сенату, де саме доконують над ним удруге доривочних і поверховних (задля фізичного браку часу) оглядин пп. сенатори, члени бюджетової комісії. Сенат-же це така поважна установа, що всяка й найбільше сензаційна справа, яка у ньому найдеться, пересякає атмосферою поважної — нудьги. В даному випадку байдужність широкої публики є врештою цілком зрозуміла й оправдана: згори відомо, що всеодно ніяких поважних змін сенат у бюджеті не введе, що все зводиться до збереження коротких преклюзійних, конституційних речинців і що самі найбільш крикливі критики голосуватимуть (як уже голосували) за нереальним бюджетом, оправдуючи себе софістичними викрутами, зачерпненими з гурра-патріотичної фразеольогії: бюджет, мовляв, дається державі, а не урядові, краще поганий але легальний бюджет, аніж можливости нелегальщини і т. д. На цю тему певне будуть нові декларації і в сенаті і в соймі і тоді можна буде й нам до неї повернути. Окрему тему творить теж відношення цьогорічного бюджету до потреб українського населення у Польщі та взагалі віддзеркалення у новому бюджеті польської національної політики.

*

Зате досить несподівано виринули справи з ділянки польської *закордонної політики*. Не сталося це з нагоди виголошення міністром Залеським довгих експозе ні на соймовій ні на сенатській закордонних комісіях, ані навіть завдяки комісійній дебаті. Експозе польських закордонних міністрів, та передовсім міністра Залеського, мають уже свою марку: їх зміст і значіння є відворотно пропорціональні до довжини. Миролюбивість і згідливість з усіми державами і народами в альфабетичному порядку на обох півкулях земських, зріст авторитету назовні Польщі та зміцнення її великодержавницького престіжу — це провідні думки всіх до одної великих промов керманичів польської закордонної політики, а коли хочуть вони щось конкретне й цікаве сказати, то воно мусить обовязково потапати у такому високодипльоматичному стилі, що для його розшифровування треба справді вищої дипльоматичної мудрости. Отже коли польська преса займається нині більше закордонно-політичними справами, то спонукали її до цього слідуючі факти: 1) візита естонського президента у Варшаві і 2) перипетії польсько-німецького т. зв. ліквідаційного договору. Цікава річ: і одно і друге чомусь таки не розцікавило польської преси зразу, з погляду інтересів Польщі, як предмету даної політики, лише згодом тільки викликавши полеміку з голосами чужинецької преси та примушуючи цікавитися цими справами з огляду на події у чужих державах. Відвідини президента Штрандмана у Варшаві приняті були цілою комуністичною пресою, як доказ скріплення антирадянського бльоку; литовська преса добачила в них образу для Литви, — ясна річ, що, так мовити, автоматично чимало місця присвятили цій візиті ґазети німецькі, і вона-то, чужинецька преса, сама звернула польській пресі увагу, що поза куртуазією одної держави до другої може скриватися тонка дипльоматична гра — держав зовсім третіх. Зійшли зі сторінок преси балтійські держави, ввійшли туди труднощі ратифікування польсько-німецької умови у німецькому райхстаґу. Однак справді прикрою новиною став раптовний упадок уряду Тардіє. Прихід у Франції до влади кабінету центро-лівого знову розпутав старі жалі під адресою „ґерманофільської“ політики п. Бріяна й картелю лівиці, казав розсипатися у поуках для французького союзника, докорах п. Залеському, як головнішому нібн винуватцеві лиха, — і надіях, що п. Шотан провалиться ще швидше, ніж п. Тардіє. Нині цей кабінет уже провалився направду, але не від цього незадоволення у Польщі.

*

„Висока політика“, ані теж високі бюджетові цифри не можуть стати переноною для користання з „права звичаєвого“ варшавської т. зв. політичної вулиці, яким є — сплетні. Нова хвиля сплетень займається старою темою: закулісовою боротьбою за владу поміж двома групами санаційного табору, можливістю недалекої нової урядової кризи, тайнами чудернацької тактики ББ на соймовому терені, словом — дальшим ходом подій у Польщі, започаткованих травнем 1926 року. Офіціяльні спростування і заперечення про істнування полковницької фронди лише в „уровній дійсності“ нікого не переконують. Більше довіря викликують устні комунікати п. н. „кажуть“. Отже кажуть, що уряд проф. Бартеля тріватиме до кінця березня і розпливеться у перві разом з бюджетовою сесією; що піврічний плян господарської політики уряду, виготовлений під проводом премієра, абсолютно не цікавить проводу ББ.; інші знову кажуть, що саме „рішаючий чинник“ наказав проголосити „бурґфріден“ і дав знову п. Бартлеві „вільну руку“ з огляду на господарську кризу в державі. Кажуть, що ендеція тримає у запасі ще кілька виступів у ділянці військової політики, які мусять загострити ситуацію, що ППС може й неохоче примушена виступити з заявою недовіря мін. Присторові й що цього тільки чекають усі прихильники „розрахунку“, що про ніякий „бурґфріден“ мови нема, бо — навпаки — ББ стоїть нібн напередодні розпаду. Словом — кожному повинна під смак, — є у чому вибирати. Можна би про ці сплетні не згадувати, якби не факт, що поголоски є у Варшаві щонайменше так само поважно трактовані, як події.

I. Кедрин.

Ще про охорону дрібних рільних наємців.

Від Редакції: У 43. числі „Діла“ (з 26. лютого ц. р.) опублікували ми незвичайно річеву статтю пос. В. Луцького в якій обговорений законопроект про охорону дрібних арендарів землі. З уваги на значіння законопроекту містимо нині на цю тему ще й статтю пос. д-ра Барана. Наших читачів просимо познайомитись докладно з обома статтями.

Дня 21. лютого ц. р. ухвалено в соймі проект закону про охорону дрібних рільних наємців, що матиме велике значіння у наших господарських відносинах на селі.

Подібні закони істнували в Польщі ще від 1919 р. Їх кількакратно змінювано і доповнювано, але відносилися вони тільки до деяких частин держави і не обіймали всіх можливих способів аренди ґрунту. Новий закон обіймає цілу Польщу, входить у життя з днем його оголошення на місце всіх дотеперішніх законів у справі охорони дрібних ґрунтових наємців і значно поширює цю охорону. Повстав він з компромісу трьох лівих польських партій (ППС., Визволення і Хлопського Сторонництва) та Пяста на основі проектів, внесених у соймі мин. року і в дечому є від них значно радикальніший. В проектах напр. була постанова, що новий закон бере під охорону дрібну аренду до 5 гект., яка була в серпні 1924 р., а в ухваленому проекті поширено площу до 7 гект. і взято в охорону всі аренди орного ґрунту, сіножатей або пасовиська в розмірі до 7 гект., що істнують у хвилі, коли закон увійде в життя.

Новий закон має в земельних відносинах подібне значіння як виданий свого часу закон про охорону льокаторів відносно мешкань, а його завданням недопустити до визиску наємців через землевласників. У практиці воно буде противно — так як було з охороною льокаторів — і дрібний ґрунтовий наємець буде дійсним паном арендованого орного ґрунту, сіножати чи пасовиська, котрого до 1. жовтня 1936 р. власник або ужиткодавець не буде мати можности йому відібрати за виїмком нечисленних випадків, що їх передбачує сам закон.

Найважніші постанови проекту цього закону слідуючі:

Наймом, арендою або підарендою називає закон кожну форму ужиткування землі без огляду на те, чи за аренду платиться готівкою, полатками (частиною зборів в натурі), чи відробком. Відноситься вона до всякого роду ґрунтів — себто до орних ґрунтів, огородів, сіножатей і пасовиськ у скількости до 7 гект. для кожного наємця, котрі має він у посіданні в хвилі, коли закон увійде в життя. Договору аренди не можна розвязати, ані виповісти без згоди наємця перед 1. жовтня 1936 р., бо до того дня буде тріваги охорона дрібних ґрунтових наємців. Всілякі договори, що мали би на меті обійти цей закон, є неважні.

Чинш аренди виносить найвище за один гектар найліпшої якости ґрунту рівновартість 200 кільоґрамів жита в дні платности, яка припадає 1. листопада кожного року — себто за один морґ першої кляси найліпшого подільського, сокальського чи покутського ґрунту або огороду всего рівновартість 125 кільоґрамів жита річно, або на теперішню грошеву вартість около 18 золотих річно від одного морґа найліпшої землі. В додатку наємець є вільний від оплати всяких податків державних, дорогових, комунальних і т. д., і від всяких шарварків і те все мусить оплачувати сам власник або ужиткодавець ґрунту зі своїх фондів. Там, де податки з додатками є вищі, буде таке, що власник чи ужитковець ґрунту буде змушений до ґрунту докладати ще готівкою, бо чинш за аренду ґрунту не покриє всіх податкових тягарів. Очевидно, наємцеві вільно платити добровільно і вищий чинш так, як це було вільно і льокаторові за винаєм мешкання. Одначе кожної хвилі наємець може жадати в городському суді усталення висоти чиншу і не буде обовязаний платити більше як вартість 125 кґ. жита від одного морґа найліпшої землі, а прібрану надвижку власник чи ужитковець ґрунту буде мусіти йому звернути. Закон не

відноситься до служби (напр. полевих, побережників, гуменних, форналів, лісничих, економів) щодо ґрунту, котрий одержують вони як частину винагороди за свою службу, як так званий депутат. Такий депутат буде міг власник чи ужитковець ґрунту відобрати від свого службовика негайно в хвилею розвязання службового договору.

У нас в Галичині — особливо відносно еркційовальних ґрунтів — форма аренди ґрунту прибрала часто форму спілки, себто форму, при якій наємець давав власникові або ужитковцеві ґрунту (напр. пароховії) половину збору з поля, або дві треті, три четверті і т. д. сіна зі сіножатей. Така спілка стоїть під охороною цього закону і коли вона не скінчилася вже в минувшому році і коли її продовжено на цей рік, — то до 1. жовтня 1936 р. такої аренди не буде можна розвязати, ані її виповісти (вимки подам нижче) і наємець буде платити власникові чи ужитковцеві ґрунту тільки найвище вартість 125 кґ. жита від одного морґа річно і весь збір з поля чи з сіножати буде забирати для себе без якоїнебудь доплати і без обовязку оплачування податків.

Те саме буде і з пасовиськом, яке наші селяни наймали найчастіше в дворі за готівку або на відробок. І тут, коли аренду пасовиська заключено і на цей рік, то буде вона тривати без перерви аж до 1. жовтня 1936 р. і дідич не могтиме селянам відобрати цього пасовиська.

Договір найму-аренди розвязується і власник або ужитковець ґрунту має право негайно жадати звороту арендованого ґрунту: 1) коли наємець не заплатить чиншу за аренду до 30 листопада, 2) коли на арендованому ґрунті використовує копальняні богацтва або каменоломи і 3) коли наємець піднаймає ґрунт без згоди власника або ужитковця, але тільки відносно підарендованої частини.

Аренду можна виповісти найпізніше 1. квітня кожного року, з днем 1. жовтня цього року у кількох законі поданих випадках, з котрих найчастіші будуть такі: коли арендований ґрунт йде на парцеляцію, яку переводить правительство, Державний Рільний Банк, або коли ґрунт є власністю міської чи сільської громади (напр. громадське пасовисько), коли наємець має таку саму скількість ґрунту, що власник або ужитковець ґрунту, коли власник або ужитковець ґрунту винарендував ґрунт і сам у власному ужиткуванні має менше як 45 гектарів орного поля, то може виповісти аренду до такої висоти, щоби йому самому остало в ужиткуванні разом найвище 45 гектарів, коли винарендований ґрунт творить одиноке майно власника і не переходить 45 гект., а ґрунт винарендовано з причини неприсутности власника в краю або його малолітности і ще кількох інших, в практиці доволі рідких випадків.

Проект закону обіймає виразно всі церковні, фондаційні і самоуправні ґрунти. Діткне він дуже болючо передовсім наших сільських священиків, що вже поробили договори аренди або спілки і на цей 1930 рік, бо цього договору не зможуть розвязати аж до 1. жовтня 1936 р. і за один морґ найліпшої землі будуть одержувати рівновартість 125 кґ. жита річно (це від ґрунту І. кляси, а від кожної нижчої кляси 10 проц. менше, напр. за ґрунт IV. кляси всього 95 кґ.), при чому всі податки з додатками мусять вони самі платити виключно з власних фондів.

Проект закону відноситься до всіх договорів аренди чи спілки орного ґрунту, огородів, сіножатей і пасовиськ, які будуть в дні, коли закон увійде в життя. Це станеться правдоподібно ще з весною цього року, бо ухвалений у соймі проект відіслано вже до сенату, котрий в найближчому часі його полагодить — дуже можливо без ніяких змін і тоді його негайно оголосять у Вістнику Законів.

На новому законі без сумніву вийдуть добре ті, що і на цей рік винарендували орне поле, огороди, сіножати чи пасовиська до висоти 7 гектарів, себто 12 і чверть морґа. Вони через шість літ будуть тим, чим були льокатори мешкань перед десяти роками.

Для повної точности зазначую, що новий закон не буде відноситися до тих договорів аренди, що їх заключиться доперва тоді, коли цей закон увійде в життя.

Пос. д-р Ст. Баран.

Шобер їде до Парижа.

Австрійський канцлер Шобер, вернувши з Берліна, вибирається в подорож до Парижа, де матиме нараду у справі австрійсько-мадярських передвоєнних довгів та в справі позички, яку Австрія має дістати із закордонних банків.

Закарпаття.

З життя закарпатського студентства.

Студенти українського походження із Закарпаття, що студіюють у високих школах у Празі, зорганізовані в товаристві „Союз підкарпатських руських студентів у Празі“. М. р. т-во зреорганізувалося, змінило статут і перейшло на назву „Союз підкарпатських українських студентів“ та подало статут на реєстрацію чеським урядам у Празі. По кількох місяцях т-во дістало повідомлення про відмову в реєстрації, мовляв, з формальних причин, при чому вказано на параграфи чеських конституційних законів, у яких є відомі лише назви: руський, русин, малорос та інше. Чеська Академія Наук в 1919 р. визнала закарпатський нарід за частину 40-міліонового українського народу по походженню і мові. Тепер товариство подало скаргу вищим інстанціям.

При товаристві є драматичний гурток „Верховина“, який давав вистави минулого року в Празі та на Закарпатті. Член „Верховини“ Н. написав песу „Нова ґенерація“, в якій змальовує суспільне життя на Закарпатській Україні, відносини і вплив мадяризації, русифікації та чехізації, жидівську спекуляцію, пиятство, а також положення і стан культурних українських еміґрантів, які задля шматка хліба, щоб істнувати сяк-так, ідуть туди працювати. Провідною ідеєю є народне, українсько-національне освідомлення в громадському і суспільному житті. Перед Різдвом цю песу грали в Празі та 10 разів по ріжних містах і селах Закарпаття.

Очевидно, песа давалася на перегляд поліції парижської та ужгородського краєвого уряду, який дав свою печатку на книжку з дозволом грати по цілому Закарпатті. Аж нараз пражська поліція захотіла знову переглянути песу з якихсь невідомих причин. Згаданий вище гурток „Верховина“ відограв у Празі 8. лютого ц. р. оперету-мозаїку в 3 діях В. Валентинова „Жриця вогню“ при співучасти членів ужгородського театру „Просвіти“ та членів „Українського Академічного Хору“ в Празі.

Чехізація шкільництва.

„Русскій Вѣстникъ“ подає про шкільну політику на Закарпатті (на основі промови посла Ігора Гусная, шкільного інспектора, в бюджетовій комісії пражського парляменту) такі дані: На Закарпатті було в 1920 р. 606.000 душ населення, з того українців („русинів“) 374.000, мадярів 102.000, жидів 80.000, чехословаків 30.000, румунів 15.000. В 1927/28 році українці мали 397 народніх шкіл, себто на 1000 душ населення одну школу. Українських горожанських (виді-

Д-Р ВОЛОДИМИР ЛЕВИЦЬКИЙ. 3)

Революційні течії в сучасній фізиці.

3. І так приходимо до третього революційного погляду в фізиці, а саме до погляду на будову атомів. Завдяки радіоактивним тілам — відкритим щойно трицять літ тому, — що автоматично розпадаються, вдалося крок за кроком увійти в будову атомів. Такий напр. рад сам із себе викидає три роди промінів, а саме додатно наряджені частинки „α“, відємно наряджені частинки „β“ та промінї „γ“. Частинки α є, як виявилось, лиш атомами первня гелю, наряджеными додатно, або тзв. **йонами** (йон=атом+електричний наряд), відємні частинки β, то електрони, про які вже була згадка, промінї γ є лучі з коротшими хвилями, як промінї Рентґена (отже дрожання світляного етеру). Те, що лишиться з атома раду після відкинення частинки α і електрону β, є атомом нового первня т. зв. еманації, лекшим на чотири одиниці від атому раду (атомовий тягар гелю є 4). Ця еманація розкладається дальше, та дістаємо з раду по черзі щораз то нові, лекші первні, аж вкінці як останній продукт самочинногоо розпадання раду лишається олово, яке вже не розпадається. Отже з раду дістаємо цілу низку нових первнів, а що показалося, що і рад повстав наслідком постепенного розпаду найтяжшого з усіх первнів — урану (атомовий тягар урану є 238, раду 226), тож уран є батьком низки первнів, на другім кінці якої стоїть олово (атомовий тягар 207). Таких рядів, як ряд урану, знаємо нині більше.

Таким робом уперше захитався дотеперішній погляд фізики та хемії про незмінність атомів та про їх неподільність. І знов виявилося, що стара мрія альхеміків про переміну одних первнів у другі (нпр. металів у золото) теоретично є можлива, якби тільки ми мали змогу розбивати атоми первнів, відбивати від них електрони та творити нові атоми. Покищо ця мрія є з деякими вимками неоздійснена.

Самочинний розклад, виділювання частинок „α“ та електронів β та злучене з тим забурення світляного етеру в формі промінів „γ“ виступає у найтяжших відомих нам первнів. Видно, що атоми тих первнів находяться вже в хиткій рівновазі і легко розпадаються — інші первні є в тривкій рівновазі і самочинно не розпадаються. І ось усі ті прояви навели славного англійського фізика Резерфорда (Rutherford) в Кембрідж на погляд, що кожний атом — то рід сонічної системи; її осередком є сам атом (ядро), а довкола нього кружляють мов планети електрони. Ядро є наряджене додатно (додатний йон), а електрони відємно; чим тяжший первень, тим більше в нього електронів, тим лекше цей або той може відірватися. Сам атом як цілість є невтральний, бо додатний та відемний наряд рівноважаться. На основі цього моделю, збудованого Резерфордом, не атомовий тягар грає ролю в атомі, але його порядкове число (нумер) у системі первнів. Коли кажемо, що якийсь первень у системі всіх первнів має напр. число 56 (бар), то це значить, що довкола ядра кружляє 56 планет-електронів; кисень має число 8, отже 8 електронів, останній первень уран має число 92 (має 92 електронів) і т. д.

Та тепер мусимо запитати, що це таке ядро, яке є властивим атомом. Вже 100 літ тому хемік Прут (Prout) висловив здогад, що всі атоми є лиш многократями найлекшого з усіх первнів, водня; нині віджив цей погляд, але зпочатку надибав він на великі труднощі. Бо коли всі атоми є многократями, то атомові тягарі повинні бути цілими числами. Тимчасом так не є; коли візьмемо за основу кисень з його атомовим тягаром 16, то водень має тоді тягар 1,008, напр. бром 79,9, хльор 35,5 і т. д., отже не многократи, але дроби. Коли возьмемо за основу водень як 1, то кисень має тягар 15,96 і т. д.

Все-ж таки завдяки точним помірам і розслідам вдалося англійському фізикові Астонові вияснити цю трудність. Він відкрив, що т. зв. первні є звичайно лише мішаниною кількох первнів, що мають всі однакові прикмети, мають те саме порядкове число (місце), а ріжняться лиш атомовими тягарами. Такі первні, однакових прикмет, але **неоднаких** тягарів, назвав Астон **ізотопами**, себто первнями того самого місця. Так напр. маємо два роди хльору, один з тягарем 35, один з тягарем 37; оба вони мають 17 місце (число) в системі первнів і крім свого тягару нічим не ріжняться, одначе ми маємо завсіди до діла з їх мішаниною, а пересічний (аритметично-середній) її тягар є 35.5. І таких прикладів є богато; напр. бром з тягарем 79.92 є в дійсности мішаниною двох бромів о тягарах 79, 81, олово має кілька ізотопів, тощо. Навіть гель з тягарем 4 має два ізотопи, а водень — як це щойно відкрили — складається з двох родів водня.

Отже коли всі атоми мають у дійсности цілий атомовий тягар, то вповні оправдане вважати властивий атом (ядро) первня за зложений з тільки дрібних частинок, т. зв. протонів, скільки виносить атомовий тягар первня.

Та як виглядає ядро і що це таке ті протони? Ми знаємо, що звичайний атом є невтральний, т. зн. не має назверх ніякого наряду, одначе знаємо і те, що довкола ядра атому кружляє стільки відемних електронів, скільки має число (нумер) атому. Отже коли якийсь первень має напр. число (місце) 40, значить, його атом має 40 відемних нарядів, а, щоби цей атом був невтральний, його ядро мусить мати 40 додатних нарядів. А проте ядро—це властивий атом з тягарем 91 (такий тягар має сороковий первень); отже щоби це вияснити, мусимо приняти, що атом цього первня мусить мати 91 додатних протонів і 51 відемних електронів, бо тоді цілковитий наряд ядра є 91 — 51 = 40 додатних нарядів, що рівноважиться з 40 відемними планетарними електронами. Отже ядро є складне; бо напр. для урана з числом 92, а атомовим тягаром 238 ядро має 238 додатних протонів і 146 відемних електронів.

(Продовження буде)

ловних) шкіл є 7, себто одна така школа припадає на 45.000 душ населення. Гімназій з „руською" мовою навчання є 4, отже кожна з них припадає на 93.000 душ населення, а тимчасом на Словаччині одна середня школа припадає на 65.000 громадян, у Чехії на 45.000, на Моравії на 43.000! Ще яскравіше виглядає добре відома шкільна політика на Закарпатті, коли взяти на увагу, що чехи мають на Закарпатті ок. 200 народніх шкіл (одна на 100 душ чеського населення!), три виділові школи, дві гімназії і т. д. На Закарпатті треба збудувати найменше 200 українських народніх шкіл, одначе за останніх 10 літ побудовано тільки 10 шкіл, а в останніх часах будують не українські, але чеські школи.

Проти червоного терору.

Протест „Союзу Українок".

Т-во „Союз Українок" у Львові вислало до 100 головних жіночих організацій усього світа такий поклик у справі арештувань на Радянській Україні.

Ми, українські жінки, зібрані на зїзді, зорганізованім „Союзом Українок" у Львові в днях 22. і 23. грудня 1929 р., в якому взяло участь 90 делегаток від 60 філій, передаємо свій протест до відома жіноцтва всього світа проти червоного терору й нелюдських метод, що їх уживає уряд СРСР проти української інтелігенції й культурних працьовників, професорів університету, членів Української Академії Наук і проти осіб з ріжних кляс.

Останніми місяцями арештування зросли там непомірно і нікого не минали, — навіть заступник голови Академії Наук у Київі, проф. С. Єфремов, є арештований.

Радянський уряд під претекстом, що арештовані особи є політичними ворогами радянського ладу і працюють проти комуністичного режиму, арештує їх, запроторює в своїх казаматах і тисячами висилає на Сибір та Соловецькі Острови, де тисячі мущин і жінок злиденно загибають.

Совіти вживають цих метод для подвійної мети: 1) хотять позбутись представників української культури, 2) хотять кочаб за ціну життя найкращих і найвизначніших людей вести пропаганду своїх руїнницьких ідей.

Жінки й сестри з усього світа!

В імя культури та справедливости звертаємось до Вас з проханням дати нам моральну підтримку проти тих гнобителів свобідної думки, ворогів поступу, науки й культури, проти тих, що підривають основи религії, науки, культури, права й родини — і всі принципи, які творять основу всякої правової держави.

З постійної хроніки.

„Н. Фр. Прессе" повідомляє з Москви, що в Одесі закінчився процес проти агрономів, які обвинувачені в тому, що коли влада вислала їх колективізувати сільські господарства, то вони підтримували кулаків. Одна комуністка бачучи, як радянські агрономи сами перешкаджають в колективізації господарства, скінчила життя самовбивством і це стало причиною процесу проти агрономів. Суд засудив трьох агрономів на кару смерти.

Льондонська конференція без Франції.

Як з Льондону пишуть, Мекдональд заявив, що наслідком кабінетної кризи у Франції, французька делегація на льондонській конференції не може діставати з Парижа ніяких директив і дальші засідання конференції будуть відбуватись без участи Франції. Тільки після усталення нового французького уряду, конференція предложить Франції висліди нарад.

Індія наближається до незалежности.

Ганді в розмові з англійськими журналістами заявив, що між Індією та Англією почалась завзята боротьба хоч наразі безкровна. Для Індії прийшла проба сил. Говорити про компроміси вже запізно. Населення цілої Індії живе у великім напруженні і кожної хвилі можна сподіватись вчинків, які безкровну боротьбу змінять у кріваву. Ганді сказав, що йому вдається тільки силою вдержати народні маси в спокою. Англія почувається безсилою і безрадною супроти подій в Індії.

Національна рада в Монако розпущена.

Князь Монака оголосив, що дня 27. лютого національна рада цеї країни буде розпущена. Вибори до нового парляменту відбудуться 30. березня ц. р.

В обороні української зарібкової еміґрації.

Промова сенатора В. Децикевича на сенатській бюджетовій комісії при розгляді бюджету міністерства праці та суспільної опіки.

Роздроблення малоземельної власности ніде не поступило так далеко, як у трьох полудневo-східних воєвідствах, які замешкує українське населення. Український селянин не в силі вижити з того, що дає земля, а що заробітки рільничих робітників є дуже малі, то перед війною український селянин був нуждою і голодом приневолений шукати ратунку в еміґрації чи то в заморських краях, чи то в Німеччині у т. зв. сезоновій еміґрації. Польський уряд тепер майже зовсім унеможливив виїзд на заробітки до Німеччини. Передовсім населення Волині і Полісся є виключене від контингенту, який означує скількість робітників, виїзджаючих на заробітки. Але також і в інших воєвідствах можуть користати зі сезонової еміґрації тільки робітники польської народности. Після статистичних дат у 1928 році припадає на загальну скількість осіб, які за дозволом влади виїхали на заробітки до Німеччини, на особи православної релігії і греко-кат. віроісповідання, отже на особи про котрих можна сказати, що є української народности, всього 1.5 відсот. Дещо корисніше представляється відношення у зарібковій еміґрації до Франції, а саме: з загальної скількости осіб, які в 1928 році виїхали до Франції на заробітки, припадає на особи гр.-кат. віроісповідання і православної релігії 13 відсот. Очевидно є тенденція обмежити українську зарібкову еміґрацію до европейських країв. Натомість польський уряд української еміґрації до заморських країв не робить на загал жадних перешкод.

В 1929 році зі загальної скількости осіб, які виїхали до заморських країв, припадає на еміґрантів греко-кат. віроісповідання і православної релігії майже 40 відсот. Очевидна річ, еміґрація до заморських країв є получена з великими витратами і тільки богатші селяни можуть собі на неї позволити. Бідні мусять остати в краю. Те, що українцям вільно виїздити до заморських країв у такій значній скількости, те наглядно доказує, що уряд це радо бачить, коли український селянин позбувається своєї землі і покидає рідний край. У поступованні еміґраційного уряду видно тенденцію, яка змірює до того, щоби польські селяни з заходу могли легко набувати землю з українських рук.

Це був би добрий спосіб розвязання української справи в Польщі. Якби так ще впроваджено вивозові премії на людський матеріял, то зчасом можна би без найменших труднощів спольщити східні землі Польщі. Одинокою пе-

---

ЄВГЕН ОНАЦЬКИЙ.

Льотерійна горячка в Італії.

Рим, лютий 1930.

У життю Італії льотерія відограє величезну ролю. Досить сказати, що вона приносить державній скарбниці поважну суму грошей. Так у 1928 р. вона дала скарбові 527 міліонів лірів, з яких 400 міліонів було чистого прибутку. Приймаючи, що Італія має 40 міліонів населення, кожний італієць платить річно пересічно 10 лір в на льотерію. Є це податок, який перед фашистівськими часами деякі ґазети звали: „податком на дурнів". Та значіння льотерії не вичерпується лише самим її фінансовим впливом на стан скарбу. Льотерія відограє величезну ролю в життю італійських громадян і родин.

Кажуть, що щастя є сліпе. Дуже можливо, але для пристрасних грачів, що кожного тижня чекають з нетерплячкою суботишнього оповіщення вислідів державної льотерії, воно не тільки сліпе але й глухе. Глухе в такій мірі, що навіть не чує зворушуючих закликів і молитов усіх тих, що в непереможному бажанні раптовного богацтва, — не маючи у своєму розпорядженні ніякого дядька з Америки, — звертаються з палкою вірою до крамничок льотерії і ждуть, що ось-ось те дурне щастя наосліп впаде просто таки на них.

Треба сказати, що ці крамнички льотерії ніби так і зроблені, щоби викликати бажання помагатися зі своєю незавидною долею. Подумайте собі: справа йде лиш про три числа! Звичайнісінькі собі три числа, які тут-же з минулого тижня висять рядком і ніби запрошують: постав лише кілька лірів, і матимеш сотки тисяч. За три числа! Розуміється, ці три числа, поставлені поруч, можуть укривати в собі лише чийсь жарт, досить невдалий, але можуть бути також справжніми ключами до хати тієї сліпої й глухої бабусі, що до неї так важко доступатися. Ціла-ж справа полягає в тому, щоб вони зробили одну лише річ: вийти першими в світ у найближчу суботу з льотерійної урни. Це так просто...

А між тим — нічогісінько!

Ці три числа, як соромливі дівчата, ховаються десь у куточку, і лише розпалюють тим жагу своїх пристрасних приклонників. І снують такі „терна" (так зветься в Італії комбінація з трьох чисел, що на неї найбільше ставлять; комбінація з двох чисел — амбо — виходить досить часто, але вона мало дає, а „кватерні" — з чотирьох чисел — що дає кольосальні гроші, в наслідок своєї виключности, мало кого спокушає), що, не зважаючи на свою цілковиту „певність", не виходять на світ Божий ось вже кілька років! Але впертий приклонник їх не зраджує, вониж бо „певні". „Певність" тернів залежить не від їх точного і невідмінного виходу в найближчу суботу, але від твердої віри грача, що вони не можуть не вийти. Віра — що регулює світ, і що зрушує гори з місць, призначених їм споконвіку, є єдиною справжньою зброєю грача, — зброєю, що він перемогає нею і свої власні постійні розчарування, і глузування сусідів, і недобрі погляди родичів.

Подумайте тільки: істнує більше шансів, — як хтось вирахував, — бути убитим від грому, ніж виграти одно терно. А проте.. ніхто не вірить, що саме його вдарить грім, але майже всі надіються виграти. О, суперечности людської психольоґії!

Хто був у Римі, той певно памятає височенні мармурові сходи на Капітолійській горі, що ведуть до церкви св. Марії ін Арачелі. — Їх перенесли сюди з Квіриналу, підчас перебування пап у Авіньоні, як вотивний дарунок Мадонні за ратунок від чорної смерти (1348 р.), — єдиний приклад громадських робіт тих часів... Сходи ці складаються з 124 мармурових досить крутих східців. Отже, як запевняють, ще до недавна можна було бачити в ночі жінок з народу, що навколішках, шепочучи молитву, лізли по цих сходах на саму гору. Проте, не думайте, щоб вони робили це з побожности чи з палу суворого аскетизму. Власне аскетизм тут входив щонайменше в гру, бо ця спрагла душа жадала від свого „подвигу" не врятування від пекла чи відпущення гріхів, — для того в Римі є інші способи, — але окультного відкриття цілком певного „терна".

Може бути, що перед лицем такого наївного забобону ви матимете лише посмішку жалю й співчуття до „подвигу", — хто зна, які потаємні причини примушують так пожадливо хотіти раптового щастя... Але ваша посмішка певно зниклаб, колиб ви, темної ночі, заблукавши випадково до пустельної вулиці св. Івана Усікновенного, помітили інших жінок, що, простягшись перед порогом церкви, закликали відкрити їм три фатальні числа... Знаєте — кого? — Блукаючі душі тих покараних на горло бідолах, що, в часи папського панування, знаходили в підземеллях церковного кіостру місце вічного спокою після бурхливого короткого життя.

Цей заклик до душ покараних на горло мав заключати цілу низку чарівних засобів: співаючі відчитати „Киріє елейзон", потім відчитати по черзі одна за другою „Аве Марія" тринадцяти Мадоннам, назвати імя трьох волхвів-магів, що принесли Христу-Немовляти дари зі Сходу, вийти з хати, не слухаючи нікого, і піти просто до св. Івана Усікновенного, щоб прочитати „Де Профундіс" душі останнього повішеного...

Ще вірнішим засобом вважалося в старовину потримати в руках мотуз, що служив катові для його страшної операції, — але тепер цих мотузів нема, бо від давна вже в Італії знесено кару на горло, а тепер хоч і відновлено, для найбільших провин, то проте закон не мав ще свого приноровлення, окрім одного випадку, коли розстріляно небезпечного убийцю. Фатальні числа або відкриваються відразу, або за посередництвом ріжних матеріяльних річей, які всі мають своє цифрове значіння в особливих, складених на те кабалістичних словниках, що мають велике поширення в народі.

Розуміється, найкраще і найвірніше ставити на ті числа, що їх щасливці побачать у сні, такі ясні-ясні, що сумнівів ніяких нема. Хто мав таке щастя, бачити у сні якісь числа: не тратить

решколою в тому є нужда українських селян, які мимо голоду не можуть виїхати до Америки, бо не мають на це фонду.

У звязку з тією емiграційною політикою стоїть заложення кооперативи під назвою „Емґраційний Синдикат". В тій кооперативі має уряд около 60 відсотків уділів, а корабельні лінії около 40 відсот. У тому самому відношенні вирішено склад управи кооперативи, в управі бере участь також директор еміграційного уряду. Синдикат одержав від уряду право уділювати поради та інформації в еміграційних справах, а зокрема також у справах вибору корабельних ліній і виключне право продажі корабельних карт. Чинности Синдикату виконують відділи, яких буде около 100, головно на східних областях Польщі. Синдикат буде розділювати емігрантів між поодинокі корабельні лінії після спільно уложеного ключа, а корабельні лінії платитимуть Синдикатові за кожного еміґранта одноразово по 15 долярів. Признання цих прав Синдикатові, до котрого належать корабельні лінії, є в разячій суперечности з постановами розпорядку президента про еміграцію. Є річчю просто недопустимою, щоби корабельні лінії могли посередньо через Синдикат уділяти порад у справі еміграції, могли вплинути на приділ емігрантів до поодиноких ліній, а за ті концесії давали оплати Синдикатові. Намова агентів корабельних товариств до еміграції є проступком, що підпадає суворим карам згідно з еміграційним розпорядженням. Одначе це не перешкаджає, що уряд, уділюючи Синдикатові концесії, причиняється сам до нарушування правних приписів. Треба також запротестувати рішучо проти піддержування еміграційним урядом еміграції до Перу. Підзворотниковий клімат цього краю не надається для наших емігрантів, наклонюванням до еміграції до Перу, може дуже легко скінчитися компромітацією еміграційного уряду.

Міністр Пристор на повищі виводи відповів, як відомо, коротко, що не розуміє промовця, бож уряд цілком не перешкаджає зарібковій еміграції українців „русінув" до Німеччини, тільки німці не люблять українців, не мають до них довіря і не хочуть їх допустити. У справі Еміграційного Синдикату, міністр не дав жадної відповіді.

На організаційному фронті.

ЗБАРАЩИНА.

Збараський повіт належить до богатших повітів Галичини. А проте до війни був цей повіт під впливом соціялістів і радикалів, бо орґанізацією його займалися такі визначні громадяни-соціялісти, як Янко Остапчук і Андрій Шміґельський. Хоч згодом (у 1919-му році) покійний Шміґельський перейшов до національного табору, то все таки в повіті залишилися давні соціялістичні традиції. Після війни почався там перелім у бік чистої національної ідеї, а вже минулі вибори до сойму показали, що поступ у цьому напрямі є великий. Поважний вплив на громадян збараського повіту має праця Української Парл. Репрезентації в соймі і становище, яке займають поляки у відношенні до УНДО і до наших послів (домагання прокураторії видачі судові 11 послів Обєднання). Тепер орґанізація Збаращини поступає замітно вперід. Минулого літа обїздили Збаращину наші посли Кунько і о. прелат Кунницький, а громадянство на їх вічах виявляло великий здвиг в напрямі гуртування при Українському Нац.-Дем. Обєднанні. Останній місяць дуже замітний в орґанізації Збаращини. По черзі відбулися довірочні наради в селах: Чорний Ліс, Новики, Іванчани, Березовиця, Кобиля, Доброводи, Чумалі й Опрілівці та Зарубинці, а також, як уже про це писалося, в селах: Лубянки Нижчі, Синягва і Синягівка. Всі наради були дуже численні, а серед зібраних було велике зацікавлення громадськими і партійними справами. На нарадах реферував наш орґанізатор з Підгаєччини сел. Гринько Скаскiв. По всіх селах засновано сільські комітети Українського Нац.-Дем. Обєднання і принято одноголосно резолюції, в яких висказано довіря і подяку Українській Парл. Репрезентації за її працю, а в окремих резолюціях запротестовано проти терору московських більшовиків на Великій Україні і висловлено спочуття тим українцям, що терплять з приводу того терору.

З життя Волині.

(Допис з Луцька.)

Вістка про уневажнення виборів до сойму у луцькій окрузі й до сенату у волинському воєвідстві не зробила на села такого враження, якого можна було сподіватися. Причини цього явища ріжні. Маси так звикли до всякого роду надужить та нарушувань права тими, які повинні стояти в їх обороні, що згори готуються до таких самих явищ, які лягли чорною плямою на попередні вибори. Причиною деякої апатії є й поведінка тих послів, які вийшли з луцької округи: їх малохто бачив при громадській праці.

Найтяжче тепер буде „одиниці", якщо роботи для неї не переберуть знову на себе ті „впливові" чинники, які силоміць переводили її при попередніх виборах. І це не дивно: обіцянки й деклярації про пошанування прав українців та про задоволення культурних і господарських потреб населення зведено до закриття „Просвіт", жабчанського процесу, наказів солтисам, не давати допомог українським культурно-освітнім і господарським орґанізаціям, насаджування юдиних „хат" і баночків, до видертя з рук громадянства луцького брацтва, до закриття жіночої гімназії у Дермані та взагалі до змiцненої денаціоналізації українського населення. Українське населення все це добре бачить і оцінює.

Не зважаючи на заяви міністра внутрішніх справ про „налагодження" життя на „кресах", дійсність каже про щось іншого. З кожним днем дрібні перешкоди у громадській праці, особливо дошкульні у щоденному житті, збільшуються й змiцнюються. Самоврядування використовується, всупереч конституції, до денаціоналізації нашого народу. Накидається аґрономів, секретарів, ветеринарів, медиків й інших культуртреґерів поляків. Скрізь і всюди вони вживають польської мови. Навіть агрономи українці до того налякані, що приїзджаючи до села, балакають до селян і повчають їх по польськи. Селяни польської мови не знають і вся їхня „наука" йде намарно. Поліція ні в чому не змінилася на краще. Її відношення до селянства не однакове: кожний пристосовлює власні методи й, очевидно, має свою окрему мету. В Романові на загальних зборах філії „Просвіти" поліціянт спротивився вшануванню вставанням памяти померлого члена „Просвіти", покликуючись на те, що це не поставлене на порядок денний. Село Воротнів постановило не допустити до відкриття в селі ні пиварні ні корчми; волостний (ґмінний) уряд переслав постанову до повітової протиалькогольної комісії ще в листопаді місяці. Але досі нічого не зроблено для переведення цеї протиалькогольної акції в життя. Навіть кажуть, що десь загубився папір. А тим часом уже приїздив урядовець на оглядини приміщення на пиварню у цьому селі. Хочеш чи не хочеш, а пиварню, значить, мусиш мати. І так на кожному кроці переводиться „санація".

На 1. березня призначена нова судова розправа проти „Українбанку" в Луцьку. „Санатори" вже пустили чутки, що дирекція буде покарана. Звідки вони це знають, це вже їхня таємниця. Очевидно є це їхнім бажанням, а може й потребою для остаточної „санації" нашого життя. Судять дирекцію, між іншими, за те, що власники цього банку, члени цеї кредитової кооперативи, постановили робити відчислення на будову народнього дому по 1 відс. Виходить, що господар сам себе не може обложити на побудовання необхідного дому. Бож усі ті, що вплатили 1 відсоток на народній дім є власниками банку.

Проходять місяці за місяцями, а комісарщина у луцькому Брацтві ні не вмирає ні не в'яживає. Брацтвом кермує фактично одна особа, п. інж. Цилинчук (один член наказної ради виїхав, а трьох виступило). Справоздавчий рік скінчився в жовтні м. року, але досі ні за працю ревізійної комісії, ні про її правоздання не чути. Словом, громадянство зіґноровано, брацтво перетворилося в домінію одної особи. Всі обіцянки, що статут буде затверджений, були звичайною облудою. Ходять тривожні чутки, що органи безпеченства, які передавали наказній раді акти брацтва, далеко не все повернули з того, що забрали у попередньої виборної ради, а особливо з найцінніших актів і документів. Чи не забагато вже цеї іґнорації і глузування з громадянства? І чи ті, що захопили громадське історичне майно за допомогою поліції, зовсім не почувають себе до обовязку передати його в руки громадянства?

Місцевий.

НОВИНКИ

— **Дешеві книжки** (від 25 до 60% знижки). Протягом місяця березня продають по знижених цінах великий вибір книжок **Книгарня Наук. Т-ва ім. Шевченка і Канцелярія Т-ва „Просвіта", Львів, Ринок 10.** Катальоги висилають на бажання безплатно. 1530 1-10

— **Українiка.** Слід звернути увагу, що в останньому часі чужинна щоденна преса присвятила чимало місця подіям на Радянській Україні. Дня 22-го січня помістила „München Augsburger Abendzeitung" передовицю „Українанація, що прокидається". „Journal de Geneve" і „Gazette de Lausanne" з дня 7. лютого помістили протести проти арештів на Р. Україні. Париська „La Liberte" з дня 5. лютого поміщує звістку про заворушення на Р. Україні, „Neue Freie Presse" з дня 8-го лютого про розвязання української автокефальної церкви; про це саме париська „Humanite" з дня 10-го лютого.

— **Вистава мистецьких гуцульських виробів** відбудеться цього року в першій половині березня у Міськім Музею Мистецького Промислу у Львові. В часі вистави відбудеться анкета в справі забезпечення якнайширшого збуту мистецьким гуцульським виробам.

— **Після весільної трагедії в Білині Великій.** Як це вже писалось в „Ділі", невідомий осібняк пострілив із револьвера учителя Михайла Крайчика зі Стебника день перед його вінчанням. Сьогодні дістали ми допис із Білини Вел., а з цего допису довідуємося, що справа нападу на згаданого вчителя представлялася так: Дня 22. лютого в Білині Великій мало відбутись вінчання учителя Михайла Крайчика з п. Варварою Білинською, абсольвенткою учительської семинарії. Молодий жених приїхав зі Стебника до Білини Великої разом із родиною та гостями і для полагодження ріжних передшлюбних справ пішов до пароха о. Петра Погорецького, звідки в год. 7. вечором вертав до дому своєї нареченої. В дорозі напав на нього якийсь невідомий тип, стрілив до вчителя з револьвера і не запримічений ніким, зник у вечірній темряві. Учитель-жених тяжко поранений в бік, упав окровавлений на землю, а за хвилину селяни збіглися на місце випадку і занесли вчителя до хати Івана Мелька. Летом блискавиці по селі рознеслась вістка про сумний випадок, і вістка ця збудила щире співчуття серед усіх, що знали вчителя та його наречену. Не треба й згадувати, яке враження викликала ця вістка в серці самої нареченої, яка вже приготовлялась до весілля і другого дня мала йти з Михайлом Крайчиком до шлюбу. Зявилась і поліція, яка почала слідство і виявилось, що іще вранці того дня до села Білини Великої приїхало двох молодих невідомих панків, які випитували селян де буде весілля вчителя, а заблукавши на подвіря міського пароха о. Погорецького ці невідомі типи довідувались від слуг, де перебуває тепер жених. Правдоподібно один із тих невідомих панків напав на вчителя і пострілив його через якісь особисті порахунки, або зі заздрости за молоду наречену вчителя. Пораненим Михайлом Крайчиком заопікувався лікар з Луки, після чого його відвезено до лічниці. Очевидно, вінчання не відбулось, але є надія, що як тільки вчитель виздоровіє, то повернe до своєї нареченої і на злість заздріс-

---

даремно часу, і — досвіта — біжить чим швидше до крамнички, вривається засапаний в середину, кидається до продавця льотерійних значків і з тремтінням у голосі і тугою на серці слідкує, щоби рука продавця не схибнула і написала непомильно фатальні числа... Буває іноді, що зачароване число, якась вісімнацятка, в останню хвилину, чомусь зашпортається, відхилиться і пропустить наперед, скажімо, двацять вісімку, — цей обмін чемностей трапляється в царстві льотерійних чисел, — тоді продавцеві загрожує бурхлива сцена, і мури крамниці ледви витримують лявину горячих слів, лементувань, проклонів. Дістається й урядові, що... Проте, ні! Діставалося раніше, — тепер урядy воліють краще не чіпати...

Або звертаються до якогось славного черця, який вміє добре відгадувати числа і розуміється на кабалiстиці. Але і з ними треба бути обережними: бо іноді вони, як найде на них добра хвилина, диви — скільки людей обсиплять золотим дощем, а другим разом — нікого! Треба вміти поводитися з таким черцем, зробитись йому великим приятелем, а як ні, — сховати його до себе в льох і тримати, аж поки не скаже дійсно добрих чисел... Але з цим останнім способом тепер все трудніще... Особливо після конкордату.

В останні два тижні прогремів на всю Італію донНіколя сакрестан (дяк) церкви Франьєтто Монфорте, коло Неаполю, який зумів дійсно вгадати кільки чисел. Часописі, такі навіть як „Корріере делля Сера" не могли пройти мимо цього факту, бо він занадто характеризує інтелектуальний стан народу, що, в тисках промислово-економічної крізи, рветься до способів легкого збагачення. Досить сказати, що цей сакрестан мусів проголосити в часописах, що він нікому не даватиме більше чисел.

І мав, бідний, рацію: подумайте, — він став отримувати щодня по 2.000 листів (словами: дві тисячі!). Тим часом, бідолаха, сам для себе не сумів ще вгадати ні одного терна!

ним напасникам, таки повінчається з п. Варвзою Білинською.

— **Бють екзекуторів.** У Войславичах біля Сокаля до дому господаря Павла Юзвяка прийшли екзекутори, щоби стягнути податок і кару за недозволену управу тютюну. Коли екзекутори хотіли забрати подушки, господар напав на них разом із сином та дрючками побили їх так, що асесор утратив око і поранений впав на землю, а інші члени екзекуційної комісії покинувши подушки, повтікали. Ця справа опинилась перед львівським судом, який засудив Івана Юзвяка на 15 місяців вязниці, а Павла Юзвяка на 8 місяців вязниці. На підставі амнестії половину кари їм даровано.

— **Фальшують долярн, пашпорти і чеки та вексли.** У Варшаві арештовано 17 осіб, а в Ню Йорку 7 осіб, обвинувачених в тому, що вони мали окрему польсько-американську спілку для фальшування закорд. пашпортів та для торгівлі живим товаром з Польщі до Америки. Між арештованими американцями є американський віцеконсуль у Варшаві Гаррі Галь. Головним аранжером цеї афери був американський горожанин Баскін, який вишукував гарні дівчата, виробляв їм пашпорти і висилав до Америки як товар. Віцеконсуль Галь підписував ці пашпорти в імені американського консуляту і діставав за це поважні суми. Арештовано також трьох функціонарів американського консуляту у Варшаві. Виявилось, що віцеконсуль Галь виробляв фальшиві пашпорти за 300 або й 1000 долярів від особи. В цю аферу змішані також ріжні особи зі Львова, Ряшева та інших міст. Рівночасно довідуємося, що у Відні поліція арештувала Якуба Лернера з Борислава за фальшування вексли і чеків на суму 15.000 долярів. Закидають йому також фальшування долярів.

— **За підслухування телефонів.** Дня 25. лютого на внесок оборонця д-ра Байліна апеляційний суд у Варшаві, який веде слідство в справі телефонічного підслухування, звільнив обвинуваченого Івана Зайнфельда з вязниці за кавцією 1000 золотих. Цю суму зложила родина обвинуваченого.

— **Бурливі похорони примаса циганів.** На днях у Будапешті помер примас циганів Радіч і на його похорони зійшлось майже 100.000 осіб, між якими було найбільше циганів. На похоронах грала циганська орхестра в складі 300 музикантів. Поліція не сподівалась такого великого натовпу і прийшла на похорони тільки в складі 70 осіб, які не в силі були утримати порядку і покликали ще 100 пішних поліціянтів і 80 кінних. А всеж і це мало помогло, бо цигани так тиснулись до трумни свого примаса, бажаючи бачити її, що роздавили двох музикантів разом з інструментами, розбили канделябри, поранили 34 особи, яких відвезено до лічниці, а одна циганка придавлена товпою циганів на похоронах примаса, передчасно вродила на цвинтарі дитину. Крім того цигани знищили 5 мікрофонів, якими радіове товариство хотіло схопити для радія гру циганської орхестри. Караванярі не могли перенести трумни примаса поміж товпу і тільки сильна ескорта поліції мусіла торувати шлях до свіжої могили. На жадних похоронах Будапешт не бачив такої маси людей, як на цім.

— **Спадок по 100 літах.** Перед 100 роками в Америці померла одна німка родом із села Айх у Гессені, а вмираючи залишила 16 міліонів марок спадщини, зазначивши в тестаменті, що ці гроші перейдуть на власність її рідного села аж 100 літ по її смерти. Село Айх терпеливо чекало щасливого дня, коли буде можна використати тестамент своєї землячки, що спочивала вічним сном в Америці, і ось цього місяця як раз минає сто літ від смерти богатої німки і її рідне село дістане 16 міліонів марок із процентами.

— **Самовбивство в літаку.** В Ню Йорку, як відомо курсують літаки для пасажирів, які за малу оплату можуть перелітати з одного місця на друге. На днях у станиці літаків зголосилась 18-літня Рут Роквель родом із Філядельфії і заплативши таксу, просила перевести її до рідного села. Коли літак був на висоті 2000 метрів, пасажирка отворила двері і вискочила з літака та згинула. У літаку залишила лист, у якім пише, що кінчить життя самовбивством тому, що не находить на світі нічого такого для чого варто булоб жити.

Ціни набілу у Львові.

„Маслосоюз" платив кооперативам дня 27. лютого с. р.: за масло експортове солоне й несолоне пріма по 5·30 зол. за кільограм; за літру молока 0·38 зол. за літру сметани 1·80 зол.; за копу яєць 5·40 зол.

Кінець пресового декрету.

Дня 28. лютого оголосить „Дневник Держ. Законів" закон із 12. лютого 1930 р., що поведівує розпорядок президента річипосполитої в справі видавання „Дневника Держ. Законів", а постановляє м. і., що в Дневнику Держ. Законів будуть оголошувані також ухвали сойму, які касують розпорядки президента зі силою закону, причому наведена постанова відноситься також до постанов сойму, ухвалених іще заки закон у війшов у життя.

У звязи з тими постановами закону Дн. З. оголосив розпорядок президента річипосполитої з 28. лютого 1930 р. в справі оголошення ухвали сойму з 19. вересня 1927., яка касує президентів розпорядок з 10. березня 1927 р. про пресовий закон і змінює деякі постанови карних законів про поширювання неправдивих відомостей про зневагу. Тому, що президентів розпорядок увіходить у життя з днем оголошення, себто 28. лютого 1930 р., то з тим днем набирають наново обовязуючої сили дільницеві пресові закони. В звязи із скасуванням пресового декрету в пос. колах задумують виступити з внесенням амнестії для всіх пресових кар, наложених на осн. скасованого декрету від часу ухвалення соймової постанови.

Вибори на Волині — 18 травня.

Подану нами вістку про речинець виборів в окрузі Луцьк-Рівне треба спростувати. Дня 3. березня появиться в „Дн. Законів" розпорядок мін. вн. справ із датою 1. березня, що визначуватиме вибори до сойму в окр. Луцьк-Рівне на неділю 18. березня, вибори до сенату в волинському воєвідстві на неділю 25 травня. Зачувати, що президія клюбу ББ. постановила не відкликати своєї лісти при виборах в окр. Луцьк-Рівне з кн. Радзівілом, як кандидатом на першому місці.

Свідки подій з 31. жовтня зізнаватимуть під присягою.

Дня 27. лютого під проводом марш. Дашинського було засідання комісії для розгляду подій у соймі дня 31. жовтня 1929 р. Комісія на внесення пос. Лібермана вибрала головою пос. Четвертинського (Кл. Нар.). Пос. Четвертинський приняв головство та зазначив, що робить це не з огляду на інший склад комісії, а тому, щоби прискорити праці комісії та якнайскорше покінчити їх. Постановили згідно з внесенням пос. Лібермана (зголошеним 13. лютого і принятим 14. лютого ц. р.) переслухати під присягою 13 свідків.

Порядок нарад сойму 28. лютого.

На денному порядку засідання сойму дня 28. лютого є м. і. справа телефонічного підслухування, справа будови залізничних будинків у Холмі, внесення скасування віроісповідних і національних обмежень, внесення про здержання ексмісії комірників малих мешкань у зимових місяцях.

Відгомін демонстрацій безробітних.

Дня 27. лютого відповідало 6 робітників перед львівським судом за публ. насилля. Акт обвинувачення закидав, що 2. січня ц. р. на Гетьманських Валах до безробітних промовляли Гр. Сеньків і Мендель Флянк, підносили оклики в честь КПЗУ та взивали робітників іти під ратуш і домагатися виплати підмог. Підчас демонстрації поліція придержала обох бесідників і Лаз. Колтиша, Гн. Дубановича й Ів. Житницького. В сутичці деяких арештованих робітники увільнили й побито поліцаїв палицями. Підчас ревізії найшли комун. брошури в мешканнях Флянка та Деневбавма. Після переведеної розправи Колтиша засуджено на 4 місяці, Сенькова та Флянка по 3, Дубановича та Житницького по 1 міс. вязниці. Деневбавма увільнили від вини й кари.

Почтарку з Корчина арештували в Америці.

Як ми вже повідомляли, почтарка з Корчина (біля Угнова) вкрала 50 тис. зол. та втекла із своїм чоловіком і шурином до Америки. Вони купили шіфкарти в Амстердамі до Ріо де Жанейро. Подорож кораблем відбули без перешкод, одначе при висіданні з корабля 24. лютого тамошня поліція на домагання польської влади арештувала їх. При Айхльовій поліція найшла ще 17 тисяч зол. і 1000 долярів готівкою, себто половину вкраденої суми. Решту грошей видали на подорож. Дефравдантів видадуть Польщі.

Відгомін авантюр у військ. комісії.

У звязи з авантюрами, що ділися в соймовій військовій комісії дня 26. лют. ..., пос. Домбровський (Кл. Нар.), якого пос. Лазарський (ББ.) вдарив у лице, просив президію свого клюбу, щоби дала йому директиви, що далі йому робити в звязи зі згад. подією. Письмо пос. Домбровського розглянула президія Клюбу Нар. і ухвалила таку постанову: Президія Клюбу Нар. з уваги на характер і причини події в соймовій військовій комісії 26. лютого 1930 р. стверджує, що події цих не ялося трактувати шляхом поступовання чести.

З конституційної комісії.

Справа вибору президента.

На засіданні конституційної комісії 27. лютого пос. Багінський (Визв.) спротивився внесенню ББ., щоби президента держави вибирати заг. голосуванням, спроміж двох кандидатів і зазначив, що ніякий з тих кандидатів не відповідав би нац. меншостям. Вони бойкотували би вибори, а бесідник уважає це шкідливим. Далі зазначив, що соймові закидали, що при укладанні конституції керувався причинами обережности й упередження щодо особи марш. Пілсудського. Тепер цієї справи взагалі не можна брати під увагу, бо лівиця не поставить і не піддержуватиме ніколи кандидатури на президента марш. Пілсудського. Пос. Подоський (ББ) каже, що пос. Багінський перекручує дійсність, бо колиб марш. Пілсудський захотів кандидувати то нема в Польщі такого авторитету, що міг би йому спротивитися. Пос. Комарніцький (Кл. Нар.) заявляє, що спосіб вибору президента не може вплинути на його авторитет. Пос. Славкевич (біл.) заявляється за вибором президента через плебісцит, але без обмеження до двох кандидатів. Пос. Янковський (НПР) каже, що його партія не може зганитися, щоби президента вибирали електори, а волить вибори на осн. дотеперішньої системи, що і в 1926 р. була достаточна. Дальша дискусія в пятницю.

Нові книжки й журнали.

КНИЖКИ:

Sitzungsberichte der mathematisch-naturwissenschaftlich-ärztlichen Sektion. Heft XI. Ukrainische Sevcenko — Gesellschaft in Lemberg. Lemberg 1929. Стор. 34. Форм. 8°.

Збірник математично-природописно-лікарської секції Наукового Т-ва ім. Шевченка. Том XX. Під редакцією проф. М. Мельника. Львів. 1929. Зміст: Юрій Полянський: **Подільські етюди.** І. Тераси, леси і морфольогія галицького Поділля над Дністром. Таблиці; Рисунки; Світлини. Стор. 192. Форм. 8°.

Біржа.

Гроші.

Американський долар 8·87·00—8·87·50, канадійський долар 8·78·00—8·78·50, чеська корона 0·26·25—0·26·50, австрійський шілінг 1·25·00—1·25·50, румун. лей 0·05·00 0·05·50, французький франк 0·34·75 0·35·00, швайцарський франк 1·71·90—1·72·10 фунт штерлінгів 43·30·00—43·50·00, радянський червінець 15·00—15·50, німецька марка 2·12·80—2·12·85

Золото: 20 корон 36·40·00—36·60·00, 20 франків 34·20·00—34·50·00, 20 німецьких марок 42·00·00—42·40·00 10 російських рублів 46·00·00—46·40·00.

Срібло. Австрійська корона 0·25·00—0·33·00 5 австрійських корон 2·80·00 2·90·00, австрійський фльорен 1·40·00 1·45·00, російський рубель 2·20·00—2·25·00, копійки за рубель 1·10·00 1·15·00

Збіжжа.

Пшениця двірська 33·25—34·25, пшениця селянська 30·25—31·25, жито галицьке 17·25—17·75, ячмінь галицький броварияний —·00——·00, ячмінь на жливо 14·00—14·50, ячмінь пастівний 13·50—14·00 овес галицький 14·00—14·50, кукурудза румунська 22·25—23·45, бараболя промислова 3·00—3·50, фасоля біла 50·00—60·00, фасоля колірова 35·00—40·00, фасоля краса 45·00—50·00 горох пів-Вікторія 26·50 28·50, горох пільний 21·25—22·25, бобик 23·00—24·00, мішанка паст. в зерні 00·00—00·00, вика 25·75—26·75, сіно солодке краєве прасоване 8·50—9·50, солома прасована 5·00—6·00, гречка 22·25 -

З концертової салі.

Концерт „Станиславівського Бояна" в честь Дениса Січинського.

По довшій перерві виступив „Станиславівський Боян" дня 10. ц. м. під управою дирігента п. Барнича з концертом, присвяченим памяти свого довголітнього дирігента і композитора, Дениса Січинського. Вісю концерту був відчит д-ра С. Людкевича про життя і творчість

Січинського. Годі переповідати тут зміст цілого реферату, який повинен появитися друком; зазначу лиш, що через цілий відчит пробивалися знаменито автором підхоплені моменти, що свідчили про горбату та незавидну долю отсього „першого нашого професійного музика“. І тому зовсім раціональні були висновки з відчиту: Хай Станиславів дасть почин організації професійних українських музиків.

Безпосередньо побіч відчиту слід поставити деклямацію п. Барничевої: „Ода до пісні“ Р. Купчинського. Деклямація знаменито підібрана і гарно виголошена, зробила на присутніх велике враження.

П. Демчишин (сопран) відспівала інтелігентної з чуттям дві сольові пісні Січинського та партію посвяти із прольоґу до „Роксоляни“. Голос високий, емісія чисто сопраанова, добра інтонація і повне зрозуміння твору дали симпатичну точку, яку публика нагородила рясними оплесками.

Найбільшу часть програми виповнили хори „Станиславівського Бояна“. Хор доволі численний, зложений зі старших і молоді, матеріял голосовий добрий: сильні і сміливі сопрани, чисті і темні альти, звінкі, трохи за ясні тенори та сильні, повні баси; виконання старанне: пяніссіма, рівномірні у всіх голосах, що є дуже тяжке до осягнення, фортіссіма, які ніколи не були такі форсовні, щоби переходили в крик (як то часто буває навіть у професійних хорів), постепенні крещенда та декрещенда розложені на цілі фрази — робили викінчену цілість. Інтонація за малими виїмками („Лічу в неволі“ 2. і 3. часть) була доволі чиста. І так ішла пісня за піснею, котилася перлина за перлиною з Денисової спадщини аж до найсильнішої останньої точки: прольоґу до „Роксоляни“, який випав хіба найліпше, бо був дуже совісно „виспіваний“. До успіху отсього твору значно причинилися соля: Посвята — п. Демчишинова та Історія — п. Аксентій, якої чистий, металічний та рівний голос мабуть не мав у тій партії поля до попису та не міг розвинути всіх своїх вальорів. Дострій вела п. Міськевич, знана піяністка і вправна акомпаніяторка.

Концерт був доволі поважний дoбором творів і виконання. Це заслуга п. Барлича і співачок та співаків, що щиро й точно ходили на проби і так піддержали змагання свого диріґента. За це всі дістали щедру нагороду: внутрішне мистецьке вдоволення та рясні оплески від публики. Саля не була переповнена, публика переважно старша, добірна.

Роман Шипайло.

З театру.

Великий Міський Театр: „Циганський барон“, комічна опера в 3 актах І. Штравса.

Безсмертний „Циганський барон“! Хто з нас не памятає вистав цієї веселої опери (радше: оперетки) в нашому театрі ще до війни, хто не реготався до сліз з креації богатого свинаря у відтворенні нашим Рубчаком? І де є у нас хочби найменший гурток співаків, що не знав би найкращих мельодій з „Барона“, що не співав би залюбки сентиментально-циганських чи вогнисто-гусарських уривків з нього? „Циганський барон“ — без сумніву одна з найпопулярніших і найбільш улюблених німецьких оперет на нашому галицькому ґрунті.

На сцені міського театру у Львові виставлено „Циганського барона“ в зовсім новій обстановці, при чому його лібретто змодернізував чи радше зактуалізував львівський письменник-гуморист В. Раорт, перенісши його акцію в часи червоної диктатури на Мадярщині під проводом Белі Куна. В такому виді оперетка може й дещо зискала, хоч на нашу думку коротке панування комуністичної диктатури на Мадярщині ще надто свіже нам всім у памяти і якось не дуже підходить під сюжет оперетки. Зате нові часи дали змогу авторові нового лібретта розсипати цілу низку нових, актуальних дотепів, що дуже оживлювали цілу акцію.

Виставлено „Циганського барона“ дбайливо і з немалим накладом праці. Найліпші співаки-солісти: Плятівна, Поповичівна, Бедлевич, Цопот, Плонський і інші, великий хор, повна орхестра, численні балєтові вставки, нові декорації, строї — все те складалося на гарну й ефектовну цілість. Деякі сцени, як того вимагала акція, пройшли справді з мадярським темпераментом. Дуже добре держалися хори, а з вогнем при праці були всі танцюристи (-тки).

Виставу режісерував відомий артист Тарнавський, диріґував справно п. Лєрер.

І. Н.

З судової салі.

Професор Томашівський проти варшавського кореспондента „Діла“.

Дня 27. лютого перед львівським трибуналом продовжувалась розправа проти Івана Кедрина-Рудницького, на якого проф. Томашівський вніс скаргу з приводу статті „Невдалий виступ“ поміщеної в „Ділі“.

Цього дня розправи прочитано реферат проф. Томашівського, виголошений у Варшаві в „Інституті для досліду справ національних меншин“ і прочитано також запрошення, яке обвинувачений Кедрин дістав від цього інституту на цей реферат. Дальше прочитано отвертий лист проф. Томашівського до українського громадянства, в якому автор заявляє, що своїм рефератом у Варшаві хотів прислужитись українській національній справі.

Після цього д-р Глушкевич поставив внесок, щоби трибунал наложив кару на проф. В. Щурата, п. Матчака і проф. Студинського, за те, що вони, як свідки не явилися на розправі, та внесок, щоби згадані свідки заплатили 250 золотих за кошти цеї розправи.

Трибунал удався на нараду в справі внеску д-ра Глушкевича і розправу через неприсутність свідків знову відложено.

Обвинуваченого ред. Кедрина-Рудницького заступав д-р Біляк, „Раду“ заступав п. Лев Петрушевич, проф. Томашівського заступав д-р Глушкевич. Сам проф. Томашівський на розправі не явився.

Зі спортового життя.

Турнір пятьох дружин перерваний.

Турнір за ювил. нагороду Лєхії (золоту чашу), до якого зголосилося пять найкращих гокейових дружин у Львові, в тому числі і дружина України, перервано вже першого дня (в середу вечером) наслідком того, що лід від тепла надто зарисувався і потріскав. Багато до бажання лишало також світло рефлекторів, що утруднювало працю передовсім воротарям. Змагання Чорних з Львовянкою перервано після другої терци при стані 2:1 для Чорних, змагання України з Лєхією не відбулися зовсім.

Лєхія — Львовянка 2:1 (2:0, 0:0, 0:1).

Елімінаційні змагання в гаківці на леді за полишення чи пак за вхід до А-кляси принесли перемогу Лєхії.

ОГОЛОШЕННЯ

Театри.

Великий Міський Театр:

Пятниця, 28. лютого, год. 7·30 веч. „Барон циганів“. Ціни знижені.

Субота 1. березня, год. 3·30 попол. „Чарівний перстень“ вистава для молоді, ціни знижені.

Субота, дня 1. березня, год. 7·30 веч. „Барон циганів“.

Малий Міський Театр:

Пятниця, 28. лютого, год. 7·30 веч. „Свято кіс“

Субота, дня 1. березня, год. 7·30 веч. „Свято кіс“

Театр ревії „Іон“ — в салі кіна „Кольосей“:

Пятниця 28. лютого, „Як жінка чогось забажає“, (тільки одна вистава).

Кіна.

АПОЛЬО: Звукова фільма „Крилата фльота“ (з Рамон Новаром).

КАСІНО: Жінка на місяці.

КОЛЬОСЕЙ: Золота фарма. Втекла мені перепілочка.

ЛЕВ: Ніч божевільного. Мистець безсоромности.

МАРУСЕНЬКА: Нічна пригода (Карльо Альдіні). Його злочини.

ОАЗА: Пристань мрій.

ПАЛЯС: Звукова фільма: „Дика орхідея“ (Ґрета Ґарбо).

ПАН: Дзвонар із Нотр Дам.

ПАСАЖ: Звуковий: Сигнал серед бурі. Гомонтів тиждень, ак. комедій.

ПРОМІНЬ: Обітована земля.

СІЛЕВЕ: Дочка Зорри (Дуґл. Фербенкс).

ФАТАМОРГАНА: Ельза (Артура Шніцлера).

ХИМЕРА: Ева в футрі.

УТІХА: Людина сміху (Конрад Файт).

Присилайте передплату!

Програма радіо.

Субота 1. III. 1930.

Варшава (1411,7) 16·15 Жидівські пісні (грамофони). **Краків** (312,8) 18·00 Трансмісія з Варшави. **Гельсінґфорс** (221,4) 17·30 Спів. **Льондон** (356,4) 19·45 Квартети Гайдна. **Берлін** (418) 19·10 Веселі пісні. **Стокгольм** (436) 19·00 Давні поезії і мельодії. **Лянґенберґ** (473) 17·30 Концерт: Вебер, Лст. **Прага** (487) 16·30 Джезбенд. **Брюссель** (509) 18·0 Грамофонові платні. **Відень** (516,3) 18·25 Народні танці. **Рига** (525) 19·05 Популярний концерт. **Мюнхен** (533) 19·00 Дует цитр. **Будапешт** (550) 17·40 Оперeткова музика. **Москва** (825) 18·00 Концерт. **Ковно** (1935) 19·30 Концерт солістів. **Харків** (1304) 16·00 Концерт. **Париж** (1725) 17·30 Танкова музика.

ОПОВІСТКИ

За оголошення редакція не відповідає

Український Театр під управою Ів. Когутяка. 1518 3 ?

Миколаїв н/Дн.
Пятниця 28/II — Король життя
Субота 1/III — Пейсахова ніч.
Неділя 2/III — Маруся Богуславка.

Замісць повідомлень про наше вінчання, яке відбулося дня 22. лютого 1930 в Успенській церкві у Львові, складаємо 20 зол. на Рідну Школу і 20 зол. на українських інвалідів. — **Анна з Пололохів і Володимир Костики.** 1528 1-1

За редакцію відповідає Олександер Костик. Видає Видавнича Спілка „Діло“. В друкарні Видавничої Спілки „Діло“, Львів, Ринок ч. 10.